

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет імені Юрія

Федьковича

Географічний факультет

Кафедра географії та менеджменту туризму

Краєзнавчий туризм у Вижницькому районі
Чернівецької області

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка 410 групи
заочної форми навчання
спеціальності 242 «Туризм»
ОП «Міжнародний туризм»
Танащук Юлія Олександрівна

Керівник:

доктор географічних наук,
професор
Кілінська Клавдія Йосифівна

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри №___

від «___» _____ 202_ р.

Зав. кафедри _____ д. геогр. н., доцент Король О.Д.

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Бакалаврська робота присвячена розвитку та функціонування краєзнавчого туризму. Об'єктом дослідження є краєзнавчий туризм у передгірському Вижницькому районі Чернівецької області. Основні питання, які висвітлені у роботі розкривають сутність, видову структуру краєзнавчого туризму, який є одним з провідних видів туризму в області. В роботі проаналізовані теоретико-методичні погляди по питанню формування краєзнавчого туризму, кластеризації об'єктів краєзнавчого туризму, запропоновані найпривабливіші з них для створення кластерів.

Робота складається з аналізу природних, історико-культурних та інфраструктурних туристично-краєзнавчих, біосоціальних об'єктів і ресурсів, виявлені проблемні питання, які гальмують розвиток краєзнавчого туризму.

Ключові слова: краєзнавчий туризм, туристичне краєзнавство, кластер, кластеризація, туристично-краєзнавчі об'єкти і ресурси.

ABSTRACT

The bachelor's thesis is devoted to the development and functioning of local history tourism. The object of the research is local history tourism in the foothills of Vyzhnytsia district of Chernivtsi region. The main issues covered in the work reveal the essence, species structure of local history tourism, which is one of the leading types of tourism in the region. The paper analyzes the theoretical and methodological views on the formation of local history tourism, clustering of objects of local history tourism, proposes the most attractive of them for the creation of clusters. The work consists of the analysis of natural, historical, cultural and infrastructural tourist and local lore, biosocial objects and resources, the problematic issues that hinder the development of local history tourism are identified.

Keywords: local lore tourism, tourist ethnography, cluster, clustering, tourist and local lore objects and resources.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____Юлія Олександрівна Танащук

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....		<i>Стор.</i> 2
ВСТУП.....		4
Розділ 1. АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД КРАЄЗНАВЧОГО ТУРИЗМУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....		7
1.1.	<i>Теоретичні основи вивчення краєзнавчого туризму.....</i>	
1.2.	<i>Особливості становлення та розвитку краєзнавчого туризму.....</i>	8
1.3.	<i>Деякі особливості кластерного аналізу у краєзнавчому туризмі.....</i>	11
Розділ 2. КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИЖНИЦЬКОГО РАЙОНУ		14
2.1.	<i>Природні ресурси та географія Вижницького району.....</i>	14
2.2.	<i>Етнографічні особливості та історико-культурна спадщина Вижницького району.....</i>	23
2.3.	<i>Інфраструктурні аспекти краєзнавчого туризму.....</i>	37
Розділ 3. СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРАЄЗНАВЧОГО ТУРИЗМУ У ВИЖНИЦЬКОМУ РАЙОНІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....		43
3.1.	<i>Просторовий аналіз у краєзнавчому туризмі.....</i>	43
3.2.	<i>Сучасний стан та проблемні питання розвитку краєзнавчого туризму.....</i>	46
3.3	<i>Кластери у краєзнавчому туризмі Вижницького району...</i>	47
ВИСНОВКИ.....		51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		53
ДОДАТКИ.....		58

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах, коли на територію України напала рф, коли Україна бореться за свою незалежність і цілісність, важливо розвивати окремі види туризму задля виявлення нових магнітів, задля того, щоб тимчасово переселені мешканці територій, на яких ведуться воєнні дії, могли хоча б частково відновити свій психологічний стан, адаптуватися для помешкання у відносно спокійних регіонах, релаксувати та познайомитися з краєзнавчими туристичними та рекреаційними ресурсами і об'єктами тої території, на якій вони тимчасово перебувають. У цьому аспекті велику роль відіграє туристична сфера, яка сприяє подальшому розвитку окремих регіонів України, допомагає пересічній особі познайомитися з раніше невідомими туристичним принадами, можливо навіть залучити до співпраці провідних туристичних операторів і агентів. Отже туристична сфера динамічно впливає на економічний розвиток окремих регіонів. Одним з таких регіонів є Карпатський, до складу якого входить Вижницький район Чернівецької області, який у теперішніх умовах гідно представляє свій туристично-рекреаційний потенціал, є привабливим туристичним районом зі своїми історично сформованими природними, історико-культурними і інфраструктурними рекреаційними і туристичними ресурсами.

Вижницький район є територіально-адміністративною частиною Вижницької об'єднаної територіальної громади (ОТГ) з центром у м. Вижниця. До його складу входить Вижницька, Банилівська, Вашківецька, Берегометська територіальні громади і 17 сільських рад (див. дод. А.1). У його суспільно-географічній характеристиці основними принадами, які у повоєнний період зацікавляють туристів, є сприятливі для розвитку багатьох видів туризму природні умови, різноманітна історія становлення та розвитку містобудування та архітектури, можливість займатися активним відпочинком у гірському регіоні, тощо. Ці та інші чинники окреслюють актуальність проведеного нами

дослідження, основні висновки якого будуть висвітлені у розділах і підрозділах бакалаврської роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку, становлення та функціонування туризму, туристичної сфери, туристичної індустрії на досліджуваній території займалися і займаються науковці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Івано-Франківського національного педагогічного університету імені Василя Стефаника, Львівського національного університету імені Івана Франка, інших сусідніх вишів. Їх праці використані нами у процесі написання бакалаврської роботи і висвітлені у списку використаних літературних джерел. Зазначимо, що у межах вузів Карпатського регіону сформовані наукові студії і школи, які відомі як в Україні так і за кордоном. Але, враховуючи динамічний характер туристично-рекреаційної сфери, вважаємо з потрібне зупинитися на розгляді одного виду туризму – краєзнавчого, який у теперішніх умовах реально надає величезні послуги і, рівнобіжно, сприяє матеріальному покращенню економіки Чернівецької області і Карпатського регіону.

Тому, враховуючи особливі сторони сьогодення життя, окреслимо окремі питання – **завдання**, які підсилюють роль та значення вказаного виду туризму на досліджуваній території:

Δ – складання короткої історичної характеристики становлення території дослідження та на її терені краєзнавчого туризму;

Δ – охарактеризувати суспільно-географічні умови та процеси сьогодення території дослідження;

Δ – визначити пріоритетні напрями краєзнавчого туризму та його подальший розвиток.

Об'єктом дослідження даної роботи виступає краєзнавчий туризм у різні часи та періоди розвитку Вижницького району. Основна **мета** бакалаврської роботи – зібрати, дослідити та укомплектувати інформацію щодо визначення

ролі, значення та популяризації краєзнавчого туризму на досліджуваній території Вижницького району.

Теоретичною та методичною основою роботи є наукові напрацювання вітчизняних вчених, які працюють у галузі туризму, географії, різноманітна література, монографії, Інтернет-ресурси.

Методи дослідження: У роботі використовуються історико-географічний метод, метод літературних джерел, аналізу і синтезу, статистичний, метод просторового аналізу, ін.

За структурою бакалаврська робота складається зі Вступу, трьох розділів, Висновку, Списку використаних джерел (43 найменувань), 6-ти Додатків.

Розділ I. АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД КРАЄЗНАВЧОГО ТУРИЗМУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

1.1. Теоретичні основи вивчення краєзнавчого туризму

Сьогодні наукова література, яка присвячена теоретичним питанням структури та видової різноманітності туристичної сфери України та її регіонів, складається з величезної кількості видів і підвидів туризму. Це пов'язано насамперед з наявністю різноманітних природних умов і природних ресурсів, якими багатий кожен регіон України і тим, що у регіональному відношенні, розвивається свій специфічний/унікальний вид туризму, який не притаманний/не має поширення в інших районах країни.

Краєзнавчий туризм можна ототожнювати з пізнавальним, екскурсійним, оглядовим чи іншими видами туризму. Однак, як на нашу думку, у самому слові «краєзнавчий» закладена сутність цього виду туризму – знання краю задля розвитку туризму, задля розуміння (патріотичного) у якому регіоні мешкаєш, задля того, щоби бути обізнаним і розуміти, наскільки багата територіальна одиниця різними видами і підвидами умов і ресурсів, які активно використовуються і можуть бути використаними у туристичній сфері господарювання.

Проаналізувавши низку літературних джерел [21, 22, 26] нами проведено коротке узагальнення окремих питань, які є складовою краєзнавчого туризму, активно вивчаються, можуть бути рекомендаційними (прогнозними) для подальшого активного розвитку туристичної сфери.

1. Краєзнавчий туризм базується на науковому, історичному, комплексному принципах. У його структурі чітко виділяється природний, історико-культурний, соціально-економічний блоки, які є базовою складовою основних вище озвучених принципів.

2. Основні аспекти вивчення краєзнавчого туризму укладені В.Л. Петранівським і М.Й. Рутинським (2004, 2007, 2008), які базуються на вивченні рекреаційно-туристичних ресурсів території (рис. 1.1.).

ПРЕДМЕТ КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	<i>Рекреаційні ресурси краю</i>
	<i>Просторова організація туризму</i>
	<i>Краєзнавчо-туристична специфіка краю</i>
	<i>Рекреаційно-туристичні ресурси краю</i>
	<i>Туристично-господарська спеціалізація краю</i>
	<i>Рекреаційно-туристичний імідж краю</i>
	<i>Проблеми і перспективи розвитку туризму в краї</i>

Рис. 1.1. Основні аспекти краєзнавчо-туристичних досліджень (за В.Л. Петранівським, М.Й.Рутинським, 2008).

3. З метою всебічного аналізу та знання території доцільно використовувати історичні матеріали, які стосуються як становлення туристичної сфери на території дослідження так і задля встановлення часових періодів розбудови рекреаційно-туристичних об'єктів.

4. Всі три вище викладені пункти створюють комплексну характеристику краєзнавчого туризму.

1.2. Особливості становлення та розвитку краєзнавчого туризму

Як і кожен вид туризму краєзнавчий туризм має свою історію виникнення і розвитку. Користуючись літературними джерелами нами використана робота

економіко-географів Київського національного університету імені Тараса Шевченка М. Пістуна і М. Костриці (2006), які, на основі детального вивчення питань географічного краєзнавства і туризму, виявили етапи становлення краєзнавчого туризму в Україні (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні етапи становлення краєзнавчого туризму (за матеріалами М. Пістуна, М. Костриці, 2006)

<i>Етап</i>	<i>Назва етапу</i>	<i>Коротка характеристика</i>
1	Початок становлення краєзнавчого туризму (XII-XVII ст.)	1.1. У «Повісті временних літ» (автор Нестор Літописець, XII ст.) є інформація про виникнення населених пунктів України, їх традицій, звичок. 1.2. У XVI-XVII ст. літописи створювалися козаками, які описували життя запорізької січі, побут, обов'язки, військові події на окремих територіях і їх географічні особливості. 1.3. У XVII ст. Гійом Лавасер-де Боплан у своїй праці «Опис України» проаналізував південь України, козацький рух і культуру козацької січі.
2	Становлення краєзнавчого туризму (XVIII-XIX ст.)	2.1. У XVIII ст. організовуються краєзнавчі товариства, експедиції, видаються статистичні та краєзнавчі довідники, у яких описуються території рекреаційно-туристичного значення. 2.1. У XIX ст. організовуються освітянські та культурні центри. Головним центром краєзнавчої діяльності стає м. Київ. Краєзнавчий туризм розвивається у Харкові, Одесі, Львові.
3	Активізація краєзнавчого	3.1. Видання 38-ми краєзнавчо-етнографічних збірників (Іван Франко).

	туризму (кінець XIX- початок XX ст.)	3.2. Організація етнографічно-статистичної експедиції до Західної і Південної України (П. Чубинський). 3.3. Київський і Харківський університети активізують краєзнавчі дослідження в Україні. Виникають гірські клуби, які займаються туристичною діяльністю.
4.	Активний розвиток краєзнавчого туризму (XX ст.)	4.1. Створюються інститути (Інститут краєзнавства (1924-1925 рр.), кафедри при Інститутах народної освіти, краєзнавчі комісії, товариства «Чорногора» (м. Станіславів, нині Івано-Франківськ), «Плай» (м. Львів), видання 26 томів «Історії міст і сіл України». Видання газети «Краєзнавство. Географія. Туризм» (1996 р.).
5.	Сьогодення (XXI ст.)	Організація туристичних спілок і краєзнавчих осередків. Вихід державних наказів щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні та її регіонах.

Що стосується процесів заселення території Вижницького району, то тут можна виділити два етапи [3, 4].

Перший етап – середньовічний. Територія району була заселена ще з часів кам'яної доби, про що свідчать археологічні знахідки. У ранньому середньовіччі цю територію населяли слов'янські племена тиверців та уличів. Згодом вона увійшла до складу Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Молдавського князівства.

Другий етап – новітній. У XIV столітті територія району потрапила під владу Австро-Угорщини. Місто Вижниця засновано в 1565 році, стало важливим торговим та культурним центром. У XVIII-XIX століттях район пережив значне економічне та культурне піднесення: розвивалися ремесла, торгівля, сільське господарство, було засновано багато шкіл, церков, інших культурних та освітніх закладів.

Після Першої світової війни Вижницький район увійшов до складу Румунії. У 1940 році він був окупований Радянським Союзом. З 1944 року район є частиною України.

У XX столітті район пережив багато змін, пов'язаних з війнами, змінами політичного режиму, економічними та соціальними потрясіннями. Сьогодні на території району розвиваються туризм, сільське господарство, промисловість.

Район багатий на природні ресурси, пам'ятки історії та культури.

Вижницький район, будучи частиною Карпатського регіону, адаптував існуючі вітчизняні наробки зі створення різноманітних краєзнавчих товариств, проводив розбудову краєзнавчої роботи шляхом формування кадастру природних, історико-культурних та інфраструктурних ресурсів і об'єктів. У його межах були сформовані відділи краєзнавства, працювали філії «Плаю» та «Чорногори», створювалися зачатки скаутської роботи школярів. У різні часи та періоди територія району досліджувалася істориками, географами, археологами, туризмознавцями, екологами, іншими науковцями, природознавцями, які невпинно пропагували розвиток краєзнавства та краєзнавчого туризму. Про це засвідчує низка наукових публікацій, в яких покомпонентно висвітлені різноманітні питання краєзнавчого характеру. Беззаперечно велика роль у формуванні каталогу робіт краєзнавчого характеру належить вчителям, які проводили різноманітні екскурсії територією району.

1.3. Деякі особливості кластерного аналізу у краєзнавчому туризмі

Туризм сьогодні відіграє велику роль у розвитку господарського комплексу країни, області, району. Особливо у складних умовах пандемії та війни з російським агресором. Території Карпатських гірських регіонів приймають та надають різноманітні послуги переселенцям, з метою покращення їх психологічного стану місцеве населення влаштовує релаксацію у формі туристичних поїздок, походів, рекреаційних засобів. Всі ці види діяльності потребують формування туристично-краєзнавчого кластеру, основна

мета якого укладається у виявленні найцікавіших сприятливих для фізіологічних потреб організму людини природних об'єктів, відпочинок у їх середовищі та власне створення кластерів туристичної діяльності [7, 12, 18].

Кластер – група переваг конкретної території, яка здатна економічно розвинути територію шляхом презентації її переваг задля залучення інвестицій. У рекреаційно-туристичному відношенні кластер дозволяє розглядати територію з позиції її туристично-рекреаційної привабливості, магнетизму.

Кластерний аналіз є складовою краєзнавчого туризму. Його використання підсилює ретельний підхід у вивченні туристичних дестинацій території, акцентує увагу на туристично-рекреаційних перевагах, виокремлює найпривабливіші туристичні та рекреаційні об'єкти конкретної території.

Використання кластерного аналізу у туризмі та рекреації датується початком 2000 років. Найактивнішими у розробці кластеризації рекреаційно-туристичної сфери стали європейські науковці-туризмознавці. Маючи на меті реалізувати новітні технології у туристичну сферу і туризму, вони створили наступні види кластерів [29]:

- 1) кластер туризму та регіонального розвитку «Słońce Regionu» в місті Скаржисько-Кам'яній (Свентокшиське воєводство) (2007 р.);
- 2) північно-східний інноваційний туристичний кластер „Kryształ Europy” в рамках асоціації якого створено три сектори: Долина здорової їжі, Долина яхт, Долина здорового життя у м. Сувалках (Підляське воєводство) (2011 р.);
- 3) кластер оздоровчого туризму «Terviseriik», 2011 р., Естонія;
- 4) туристичний кластер у м. Кам'янець-Подільському (Хмельницька область, Україна), (кінець 1990-х рр.);
- 5) кластер агроекотуризму «Оберіг» (Івано-Франківська область), (кінець 1990-х рр.);
- 6) кластер туризму та виробництва сувенірної продукції «Сузір'я» (Івано-Франківська область) (кінець 1990-х рр.).

Перелік кластеризації туристично-рекреаційних об'єктів можна продовжити їх розробками майже у всіх областях України, особливо у південних і у Львівській області. Це означає, що даний метод рекламування краєзнавчо-туристичних принад має велике практичне значення світового і вітчизняного рівнів[29].

Отож, виходячи з попереднього аналізу кластеризації туристичної сфери, визначимо, що кластер – це своєрідне об'єднання за географічною ознакою підприємств і установ, які займаються туризмом і рекреацією, наукових і науково-дослідних закладів, які досліджують рекреаційно-туристичну сферу і працюють на туристичний ринок послуг.

Виходячи з того, що у нашому законодавстві немає поняття кластер і кластеризація туристичної сфери, але уже розроблені і реально працюють кластери туристичної сфери визначимо, що *туристичні кластери можуть формуватися на основі туристичних активів місцевості (природні, історико-культурні) і складатися із суб'єктів господарської діяльності різних галузей економіки (приватні садиби, готельно-ресторанні, рекреаційно-туристичні, санаторно-курортні комплекси), пов'язаних з обслуговуванням туристів.*

Розділ II. КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИЖНИЦЬКОГО РАЙОНУ

2.1. Природні ресурси та географія Вижницького району

Вижницький район розташований в Чернівецькій області України, на південному заході країни [20, 22, 27, 32]. Це гірський район, що знаходиться у передгір'ї Карпат, з характерними ландшафтами, багатими природними ресурсами та різноманітною флорою і фауною.

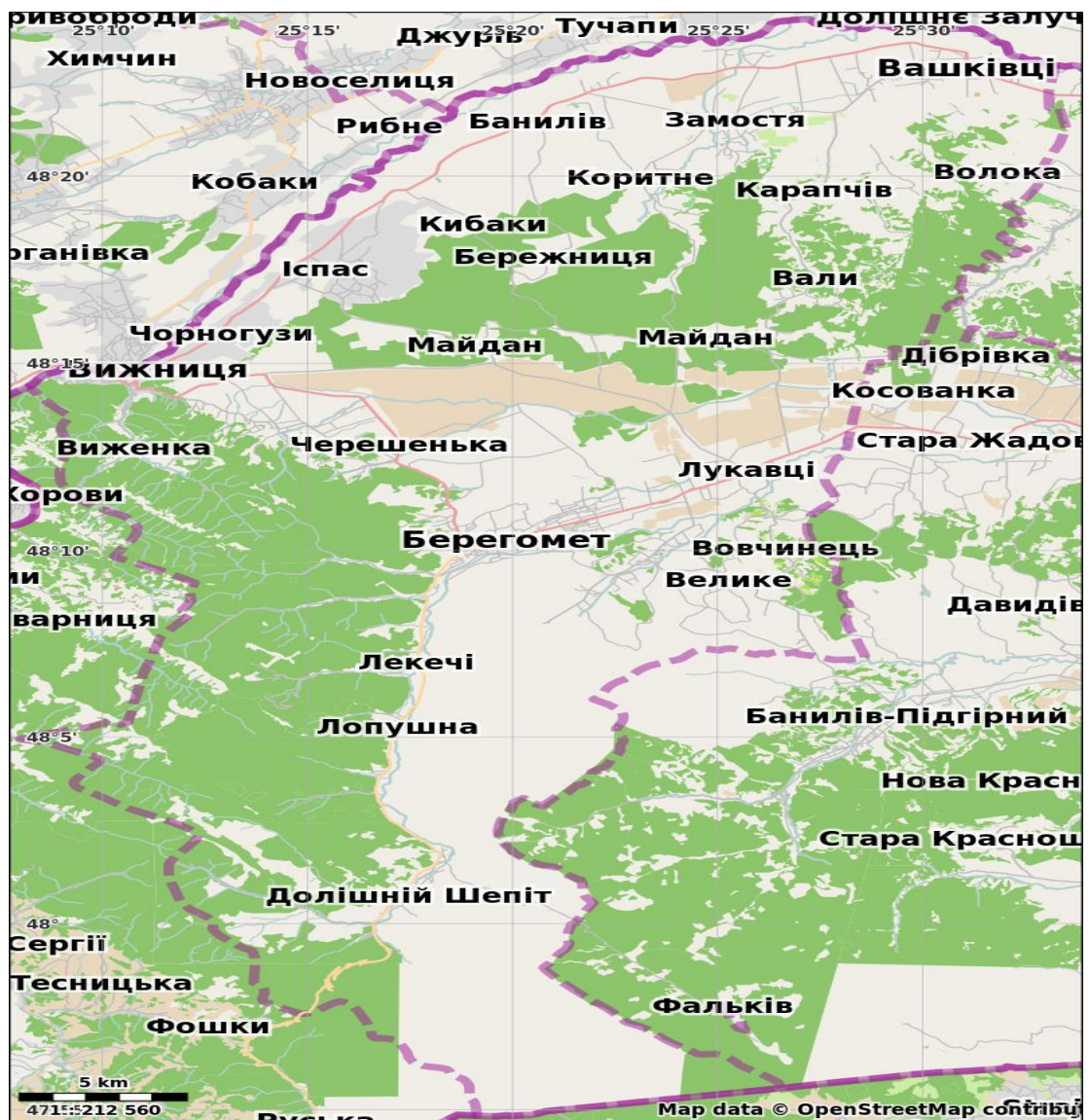

Рис. 2.1. Мапа Вижницького району

У геологічному відношенні район сформувався на Передкарпатському неогеновому прогині, що свідчить про його молодий вік. Це означає, що тут можуть бути сейсмічні процеси та неотектонічні явища. Вижницький район багатий на корисні копалини, зокрема родовища будівельного каменю (пісковики, вапняки), глини, піску та гравію. Є також джерела мінеральних вод, які мають лікувальні властивості [32].

У межах району переважають гірські та передгірські території. В його межах знаходяться частини Карпатських гір, зокрема масиви Покутсько-Буковинських Карпат. Рельєф району включає хребти, горби, долини та річкові ущелини.

Клімат району помірно-континентальний. Літо тепле, іноді спекотне, з великою кількістю опадів. Найбільше опадів випадає у червні. В останні роки на території почастишали зливові дощі. Зима м'яка, з частими відлигами, хоча у гірських районах бувають холодні періоди зі значними снігопадами. Така ситуація сприяє розбудові гірських лижних комплексів.

Через район протікає річка Черемош, яка є важливим водним об'єктом. Вона має численні притоки та є значущою для зрошення, гідроенергетики та рекреації. Річка Черемош разом з її притоками відноситься до категорії гірських річок, для яких характерні часті зміни русла, значний перенос галечникового та гравійного матеріалу, піску, зміна днища річки, що часом є небезпечними процесами для рекреантів і туристів. Окрім цього річка характеризується значною швидкістю течії і мутністю води (особливо у періоди випадання опадів). Великих озер тут майже немає, однак є значна кількість невеликих ставків антропогенного походження. Унікальним гідрологічним елементом є пам'ятка природи водоспад Лекечі, що знаходиться на лівій притоці р. Сірет, зовсім недалеко від населеного пункту Лекечі (рис. 2.2). На річці Виженка є невеликий басейн – Міква, який утворився через річковий змив гірських порід (рис. 2.3).

У межах району сформувалися дерново-підзолисті ґрунти, часом зустрічаються опідзолені чорноземи, які сприяють веденню місцевому населенню сільськогосподарських робіт і значно допомагають розвивати сільський, екологічний і зелений туризм. Ґрунти району придатні для вирощування різних сільськогосподарських культур, таких як картопля, зернові, овочі та фрукти. Сільське господарство розвинене завдяки родючим ґрунтам та достатньому зволоженню.

Значна частина району вкрита лісами, які займають приблизно 60 % території. Ліси складаються з хвойних і листяних порід, таких як ялина, бук, дуб та граб. Загалом лісові ресурси використовуються для заготівлі деревини, грибів, ягід та лікарських рослин.

Рис. 2.2. Пам'ятка природи – водоспад Лекечі

Рис. 2.3. Природний басейн Міква (містечко Виженка)

Через значні перепади висоти територія району характеризується наявністю майже всіх видів використання природних умов і природних ресурсів: тут сформувалися два фізико-географічні райони – Вижницько-Сторожинецький і Вашковецько-Глибоцький, які описані в Удосконаленій схемі фізико-географічного районування України (2003) (табл. 2.1). Основні види природокористування визначені К. Кілінською (2007).

Унікальним природним об'єктом є с. Багна. Це понижена територія, яка в історичному минулому повністю була обводнена: геологічні процеси призвели до злиття річок Прут, Черемош і Рибниця. Ці процеси описані Чернівецькими науковцями К.І. Геренчуком, М.С. Кожуріною (1978-1980 рр.). Територія населеного пункту була повністю затоплена. В силу різноманітних процесів вода поступово відійшла, річкові долини набули такого вигляду, який мають сьогодні, однак явище перехоплення річкових долин є унікальним в геологічному і фізико-географічному відношенні.

Таблиця 2.1.

Основні види	Район	Загальна площа району (км ²)	Загальна кількість господарських об'єктів у межах ландшафтного району					Основні види господарських об'єктів					Основні типи ПГЛ
			поселень	водних	лісових	с/г	рекреаційні	Поселення	Водні	Лісові	с/г	рекреаційні	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Українські Карпати													
<i>Передкарпатська височина</i>	1. Вижницько-Сторожинецький	1178	84	54	54	3	2	Пересічна	Низька	Пересічна	Висока	Низька	СПЛ
	2. Вашківсько-Глибоцький	1440	109	74	74	5	2	Висока	Пересічна	Пересічна	Дуже висока	Низька	СПВЛ

- – Типи природокористування: С – сільськогосподарське, Л – лісогосподарське, П – поселенське, В – водногосподарське, Р – рекреаційне.

На території Багненської долини часто проводяться наукові конференції. Туристичною атракцією ця територія стане безперечно дуже скоро, оскільки тут розвивається туристично-рекреаційна діяльність: створюються заклади розміщення та харчування, унікальним явищем і розведення равликів, які розвиваються переважно у вологих місцях (рис. 2.4 -2.9).

Понижену місцевість підтверджує розміщення неподалік населеного пункту Лукавці (Луківці). Це територія поширення лучних асоціацій, які

активно поширюються у перезволожених районах.

Неподалік від села розташована геологічна пам'ятка природи «Багнянські старожитності», основна функція якої – збереження скельних виходів, на яких до наших днів зберіглися окремі малюнки дохристиянського часу (рештки язичницького святилища) [21, 22, 26].

Рис. 2.4. Садина «Рибачок»

Рис. 2.5. Хутір Стаєчне

Рис. 2.6. Затишний котедж

Рис. 2.7. Гуцульський маєток

Рис. 2.9. Прикарпатський равлик

Розроблена екскурсія з дегустацією на равликову ферму. Тут розводять равликів сорту *Helix Aspersa Muller*. Вартість – 200 грн з особи. В дегустаційний набір входить тарілка з равликами та келих вина. Можна придбати також мариновані равлики та равликову ікру.

На території Вижницького району активно проводиться природоохоронна робота. Тут знаходиться 23 природоохоронних об'єктів місцевого і державного значення [13, 19, 28, 30, 34].

Унікальним природним об'єктом в межах району є Вижницький національний парк, який було створено у 1995 р. Основна мета створення природоохоронної території – збереження унікальних Буковинських передгірських і гірських ландшафтних комплексів з рослинними угрупованнями та тваринним світом і історико-культурних комплексів [19].

На території національного природного парку є багато джерел мінеральних вод, з яких (джерела «Черешенька» і «Вижницька мінеральна» характеризуються мінералізацією 350-400 г/л) у історичному минулому виварювалася харчова сіль. Мінеральні джерела урочища «Лужки» мають велике лікувальне значення. У складі води визначено більше 30 терапевтичних мікроелементів. Загалом у Європі води такого складу зустрічаються лишень у

трьох регіонах: Франції, Румунії, Україні. В останні роки на території НПП Вижницький виявлено два джерела лікувально-столових вод типу «Нафтуса». Розпочато промислове їх використання.

Складовою природоохоронною системою національного природного парку «Вижницький» є геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Лекеченські скелі».

Рекреаційно-туристична діяльність на території Вижницького НПП активно розвивається. Історично складено, що більшість туристів відпочивають в урочищі «Лужки» і Берегометі, неподалік від гори Стіжок (висота – 357 м, геологічна пам'ятка місцевого значення). Нині тут відновлені стежки маршрутів активного пішохідного туризму, прокладаються екологічні пізнавальні стежки, започатковується зелений туризм, діє еколого-просвітницький центр у смт. Берегомет та музей природи у с. Зеленів. До послуг відпочивальників і туристів – турбаза «Черемош», притулок «Німчич», невеликі пансіонати. Для відвідувачів парку пропонуються одно- та дводенні екологічні маршрути. Серед них особливою популярними є маршрути «Кам'яне кільце парку», «По пасму Волотів», «Бозна». Рекреаційні ресурси території парку оцінюються за 100-бальною шкалою у 83 бали.

У Вижницькому районі існують пам'ятки природи місцевого значення (джерело Черешенька, джерела Мигово, «Кошман»), парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (Вашковецький парк, Берегометський парк), Національний природний парк «Вижницький», заповідні урочища (Чемернарське урочище), заказники місцевого значення («Чарівне крильце») (див. дод. В.1).

Найвизначнішими краєзнавчими об'єктами в районі є Протяте каміння – геологічна пам'ятка природи місцевого значення (рис. 2.4) і Соколине око (рис. 2.5).

Протяте каміння складається з кількох оригінальних гірських скель, які мають так звані «входи» і «виходи». Через це скелі отримали таку назву. Розміщуються скелі у лісовому масиві, неподалік знаходиться велика кількість

джерел мінеральних вод. Це визначний туристичний об'єкт – магніт Вижницького району. Його часто відвідують як місцеві туристи, так і туристи з інших областей України.

Рис. 2.4. Протяте Каміння

Найвищою частиною Протятого каміння є Соколине око. Її висота сягає 40 м. У скелі через процеси вивітрювання утворився отвір, який має форму ока. Звідси пішла назва скелі.

Рис. 2.5. Соколине око

На території Вижницького району можна побачити значну кількість невеликих за площею водоспадів. Це водоспади («Скакало», «Таємничий», «Скальда», «Кам'яні ворота»), які знаходяться на р. Виженка (рис. 2.6). Більшість з них є ступінчастими і каскадними, через те, що тривалий час у період випадання великої кількості опадів, водні потоки «переносили» великі валуни і утворювали так звані сходинки. Пересічна ширина, глибина і висота водоспадів є мінімальною, відповідно 2,5 м/0,8 м/ 2,3 м. Ці показники цілком підходять для туристичного відвідування унікальних природних утворень.

Рис. 2.6. Водоспад «Кам'яні ворота» на р. Виженка

2.2. Етнографічні особливості та історико-культурна спадщина Вижницького району

Вижницький район має багату етнографічну та історико-культурну спадщину, яка відображає історію та традиції його мешканців, переважно українців, гуцулів, євреїв, румунів та інших національних груп [22]. Район є частиною етнографічного регіону Гуцульщина, який відомий своїми унікальними традиціями, мовою, одягом та кухнею.

Значну частину населення Вижницького району складають гуцули — етнографічна група українців, яка має свої унікальні традиції, мову, одяг, ремесла та звичаї. Гуцульська культура відома своїми яскравими костюмами, вишиванками, писанками, різьбою по дереву та гончарством.

У деяких селах Вижницького району проживають румуни, які також зберігають свої культурні традиції, мову та обряди. Їхня культура впливає на місцеву архітектуру, музичні та танцювальні традиції.

Крім українців та румунів, у районі мешкають представники інших національностей, включаючи євреїв і поляків, кожна з яких внесла свій вклад у культурне багатство регіону (рис. 2.7).

Щодо єврейського населення, то варто охарактеризувати містечко Вашківці, що розміщується на р. Черемош (притока Глибочок), на її правому березі. Тут тривалий час жив єврей відлюдник. Він викопав собі землянку на березі річки і у теплу і холодну пору року мешкав у створеному обійсті. Рідко коли відвідував Вашківці, через те, що мав природний талант до передбачення різноманітних житейських складнощів. До нього часто приходило місцеве населення зі своїми проблемами і просьбами допомогти порадою. Він довіку нікому не відказував, оскільки дар пророцтва змушував його віддавати добро людям. За це місцеве населення йому приносило продукти харчування, одяг інший скарб домашній. Безперечно, що чутки про його пророчі бачення розповсюджувалися далеко за межі містечка. Тому він ніколи не залишався без уваги населення району і сусідніх територій.

Ця легенда має право на існування, оскільки у деяких історичних документах про Буковину є світлина місця помешкання пророка.

А саме містечко Вашківці було засновано приблизно у 1430-х роках. У 1890 р. тут мешкало близько 800 євреїв, у 1930-х роках – 850, після другої світової війни – всього 5 сімей. Єврейська громада мешкала повноцінним життям, збудувала синагогу, лікарню, єврейську школу, займалася торгівлею,

землеробством, торговельно-фінансовими операціями, юриспруденцією, викладацькою діяльністю, тощо. До речі у Вашківцях тривалий час існував скотський ринок, який був відомий за межами Чернівецької області. У роки другої світової війни на території Вашківців був створений єврейський табір, у якому утримували близько 1,5 тис. осіб. У цей же час розпочалася депортація євреїв до Трансністрії, де більша частина їх загинула від голоду. Сьогодні у Вашківцях майже немає єврейських сімей.

Рис. 2.7. Міква у с. Виженка

У с. Виженці існує до наших днів купальня засновника релігійної течії хасидизму Баал Шем Тоба. І сьогодні сюди приїзять євреї з Ізраїлю, США, Австрії, Угорщини, Швейцарії, інших країн світу.

Вижницький район відомий своїми традиційними ремеслами, такими як різьба по дереву, вишивка, ткацтво, кераміка, металообробка.

Біосоціальний потенціал досліджуваної території великий. Вчені, майстри народної творчості письменники, художники, поети прославили район по всьому світу (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Визначні особистості Вижницького району

<i>№ з/п.</i>	<i>ПІБ</i>	<i>Митці у галузі....</i>
1.	Юрій Федькович	Письменник
2.	Володимир Бабляк	Письменник, журналіст
3.	Борис Гончаренко	Письменник, журналіст
4.	Корнило Устиянович	Письменник, публіцист
5.	Марія Устиянович-Бобикевич	Письменниця, мемуаристка
6.	Левко Дудківський	Народний артист України
7.	Василь Зінкевич	Герой України
8.	Іван Миколайчук	Актор і режисер
9.	Юліуш Косак	Художник
10.	Ганна Чарторийська	Письменниця
11.	Темістокль Вірста	Живописець, архітектор
12.	Валерій Жаворонков	Український графік, педагог
13.	Георгій Гарас	Майстер народної творчості
14.	Аристид Вірста	Музикознавець, скрипаль
15.	Лео Штерн	Історик, суспільний діяч
16.	Манфред Штерн	Військовий розвідник, революціонер
17.	Опанас Шевчукевич	Скульптор, лікар
18.	Назарій Яремчук	Народний артист України, співак
19.	Йосиф Бург	Єврейський письменник, громадський діяч
20.	Олег Ангельський	Науковець, фізик

21.	Сократ Іваницький	Командир сотні українських січових стрільців
22.	Дмитро Загул	Поет-символіст, літературознавець
23.	Василь Михайлюк	Композитор, диригент
24.	Одарка Киселиця	Український живописець
25.	Тарас Бойчук	Вчений, лікар-фізіолог
26.	Алла Дудківська	Артистка, вокалістка
27.	Марія Лобурак	Народна майстриня

Не менш значимою історичною постаттю є Олекса Довбуш. Про нього складена не одна легенда. Людина великої сили волі до справедливості, знавець гір, умілий організатор опришківського руху, який наводив страх на управлінські структури того часу та власників великих маєтків. Одна з легенд базується на тому, що Олекса Довбуш забирав нажите неправдою добро у багатів і віддавав його бідним верствам населення. Сам Олекса походив з бідної сім'ї. Часто переховувався від загонів, які полювали на нього та його соратників. Одним з таких переховувань була печера, яку пізніше було названо печерою Довбуша (рис. 2.8, 2.9.), яка розташована недалеко від перевалу Німчич. За іншою легендою у печері Довбуш ховав зібрані у багатих коштовності та гроші. Однак поки що у печерних гротах не було знайдено їх. Розміри печери невеликі. Це своєрідні «дучі» – поверхневі печерні комплекси складені пісковиками. Їх доволі багато у Вижницькому районі [1, 13].

Печера Довбуша користується великою увагою туристів. Вона часто (особливо у теплу пору року) відвідується школярами, місцевими мешканцями, туристами з області та зарубіжними туристами. Це одна з найцікавіших історичних і природних пам'яток Буковинських Карпат.

Окремою групою біосоціальних ресурсів району характеризується м. Вижниця. Це:

– будинок Москви – Голоти (тут у різні часи зупинялися видатні українські поети та письменники Л. Українка, І. Франко, О. Кобилянська, М. Коцюбинський);

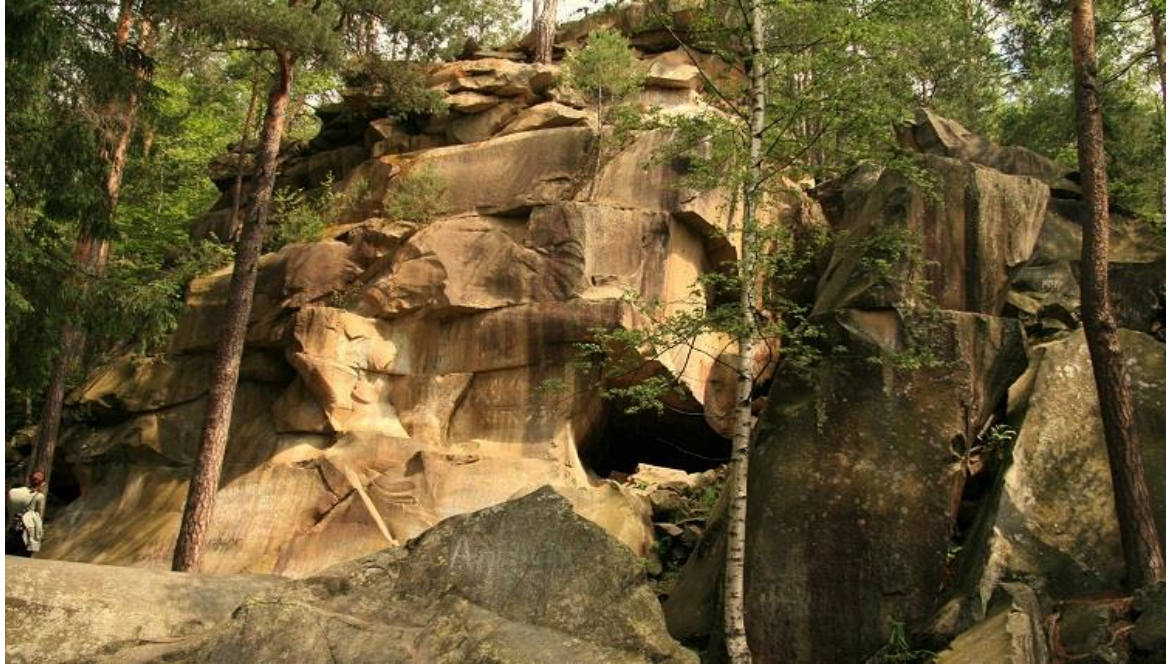

Рис. 2.8. Печера Довбуша

Рис. 2.9. Вхід у печеру Довбуша

– приватний музей майстра народної творчості Осипа Гасюка.

Маланка у Вашківцях – феєричне дійство, яке проводиться щороку на Старий новий рік і на Василя (13, 14 січня) [14]. Це дні святкування великомучеників Маланки та Василя. Ще задовго до свята місцеве населення

готується до святкування, створює різноманітні біблійські та видумані образи, знаходить старовинний одяг і виготовляє новий. На саме свято відбувається переодягання – «переберія» у створені тематичні костюми і громада з піснями, місцевими музиками рухається до м. Чернівців, де відбувається фестиваль Маланок.

Дійство відоме як в Україні так і за її межами. Тому часто можна побачити туристів з Америки, Польщі. Важливо зазначити, що у самому фестивалі приймаються участь мешканці Румунії, які одноразово вигравали призи і займали призові місця. Це дійство дійсно міжнародного значення (рис. 2.10, 2.11). Особливо воно цікаве дітям, які приймають активну участь у заходах.

Рис. 2.10. Маланка у Вашківцях – український карнавал

Рис. 2.11. Головні Маланкарі

Окрім Маланки на території Вижницького району проводяться різноманітні свята та фестивалі, такі як:

- фестиваль «Гуцульська ватра»,
- фестиваль «Тіні забутих предків»,
- фестиваль «Вертеп».

Гуцульська музика та танці відомі своєю енергійністю та емоційністю. Традиційні інструменти включають трембіту, дудку, цимбали та скрипку. Гуцульська народна музика та танці є одними з найвідоміших в Україні.

Місцеві танці, такі як «Гуцулка», часто виконуються на народних святах та фестивалях. Основна мета фестивалів – популяризація гуцульської культури та інших місцевих традицій, до прикладу – фестивалі народної музики, ярмарки народних промислів, виставки писанок та традиційного одягу. Самодіяльні народні колективи «Смеречина», «Черемшина» показують через танець звичаї, традиції, культуру гуцулів та українського народу далеко за межами України – у Польщі, Румунії, Франції, Чехії, Бельгії, інших країнах. Багато збирається

гостей на пісенний конкурс імені Назарія Яремчука та міжнародний гуцульський фестиваль.

У Вижницькому районі є багато старовинних церков та монастирів, які є не лише релігійними, але й культурними центрами. Вони часто містять цінні ікони, розписи та архітектурні елементи [14].

Одним із найпривабливіших релігійних об'єктів району є Свято-Аннинський жіночий монастир. Розміщується недалеко від головної траси, яка веде з м. Чернівців до м. Вижниці. Збудований у 1993 р. на кошти двох братів, які мешкали за кордоном.

Навколо монастиря «ходять» дуже багато легенд: і про дівчину, яку звали Анною, і про явлення Святої Богородиці, яка вказала на якій горі будувати монастир.

Щороку у серпні сюди відбувається паломництво прихожан і туристів. Їх кількість може перевищувати 20-30 тисяч.

Рис. 2.12. Свято-Аннинський собор у с. Вашківці

Однією з особливостей церковного будівництва у Вижницькому районі, як і у сусідніх районах Буковинських Карпат, є та, що церкви збудовані з дерева.

Місцеве населення, використовуючи лісові ресурси, якими так багатий район, використовувало дерево для будівництва церков і монастирів. У населених пунктах Багна, Бережонка, Вали, Виженка (церква Святого Івана Сучавського, церква Святого Миколая), Вижниця, Волока, Іспас, Карапчів, Лукавці (церква Святого Миколая), Майдан (церква Воздвиження, церква Святого Дмитра), Мигово, Мілієво, Середній Майдан, Слобода Банилів (церква Пресвятої Трійці, церква Святого Дмитра), Черешенька до цих пір зберіглися і функціонують дерев'яні церковні споруди (див. дод. С. 1). Однак, користуючись власним досвідом та аналізуючи показники відвідування церков туристами, зазначимо, що вони не використовуються туристами при пізнанні території. Така ситуація обумовлена, як на нашу думку, процесами богослужіння, які відбуваються і дні релігійних свят і щонеділі. У інший час більшість церков зачинена.

Проаналізувавши історико-культурні ресурси території дослідження нами була складена таблиця, у якій відображені найважливіші пам'ятки (табл. 2.3). Загалом Вижницький район є одним з найбагатших районів області на предмет наявності історико-культурних ресурсів.

Таблиця 2.3

Історико-культурні пам'ятки Вижницького району [32, 36]

<i>Назва</i>	<i>Тип об'єкта</i>	<i>Час споруд- ження</i>	<i>Адреса</i>
Церква Іоанна Сучавського	Сакральний	1792	с. Виженка
Дзвіниця церкви Іоанна Сучавського	-”-	XIX ст.	с. Виженка
Миколаївська церква	-”-	1783	с. Волока
Пам'ятник Шкрібляку	ППМ		
Будинок Москви -Голоти	ГС		
Іванівська церква	Сакральний		
Музей Вижницького коледжу	ПМК		

Музей Н. Яремчука	-”-		
Музей історії	-”-		с. Банилів
Музей Г. Гараса	-”-		с. Чортория
Пам’ятник Загулу	ППМ		
Монастир Святої Праведної Анни	Сакральний	1993	м. Вашківці
Палац Манеску	ППА	XIX ст.	с. Чортория
Меморіальний музей І. Миколайчука	ПМК		с. Чортория
Покровська церква	Сакральний	XIX ст.	с. Багна
Дмитрівська церква	-”-	XIX ст.	м. Вижниця
Миколаївська церква	-”-	XIX ст.	м. Вижниця
Церква Параскеви	-”-	XIX ст.	м. Вижниця
Жіночий монастир на Аніній горі	-”-		м. Вашківці
Церква Св. Петра і Павла	-”-	XIX ст.	м. Вижниця
Краєзнавчий музей	ПМК		м. Вижниця
Музей М. Марфієвича	-”-		м. Вижниця
Музей прикладного мистецтва	-”-		м. Вижниця
Синагога	Сакральний	XIX ст.	м. Вижниця
Музей прикладного мистецтва	ПМК		м. Вижниця
Будинок в якому жив Ю. А. Федькович	ППМ	1869-1870	м. Вижниця
Будинок в якому жила Л. Українка	-”-	1901	м. Вижниця
Народився співак Н. Яремчук	-”-		с. Рівня
Народився Г. Гарас	-”-	1933	м. Вашківці
Народився письменник Д. Хоров’юк	-”-		м. Вашківці
Будинок в якому жив М.М. Коцюбинський	-”-	1990-і	с. Підзахаричі

Музей Н. Яремчука	ПМК	XX ст.	м. Вижниця
Дендропарк	ППА	1995	м. Вижниця
Рештки доменної печі	ПНА	XVII ст.	с. Мигове
Музей історії села Підзахаричі	ПМК		с. Підзахаричі
Зеленівський музей природи	ПМК		с. Зеленів

** Примітка: ПМК – пам'ятки матеріальної культури; ПОБ – пам'ятки оборонного будівництва; ППМ – пам'ятки та пам'ятні місця; ПНА – пам'ятки народної архітектури; ППА – палацово-паркові ансамблі; ГС – громадські споруди.*

Сучасний центр Вижницької територіальної громади, як і центр адміністративного району – це м. Вижниця (рис. 2.13). Протягом багатьох століть місто змінювало свою назву. Власне сама назва походить від слів «вишня», «віз», «вага», що пов'язано з основним видом громадського життя – торгівлею. «Вижниця», «Возниця», «Важниця», «Вежниця», «Вижній» – така транскрипція назви міста.

Перші відомості про місто пов'язані з правлінням князя Ярослава Осмомисла, за часів якого тут була збудована фортеця (XII ст.). Основні господарські, культурні, політичні, економічні віхи розвитку міста були обумовлені:

- монголо-татарським ігом, яке своїми набігами неодноразово спустошувало місто;
- розквітом у XVIII ст. і розбудовою своєї території (найбільший у ті часи населений пункт Чернівецької області);
- розвитком торгівлі;

Рис. 2.13. Основні споруди міста Вишніці

- зміною кріпацтва на панщину;
- створенням православного релігійного фонду;
- інтенсивним зрубом лісових масивів і сплавлянням його плотогонами по гірській річці Черемош;
- введенням податкової системи;
- формуванням загального незадоволеного мікроклімату серед населення міста, що призвело до формування опришківського руху (керівник – Мирон Штолюк (1817-1830) та селянського повстання (керівник – депутат австрійського парламенту Лук'ян Кобилиця, ліквідація кріпацтва (1848 р.).

На початку ХХ століття місто, у якому бургомістром був Марк Фогель, ніби ожило: розбудовується інфраструктура, створюються навчальні заклади, розвивається медицина і місцева традиційна гірська культура, підтримуються історично сформовані народні традиції та промисли. На загальному

культурному терені області Вижниця стає центром естради: саме тут зародився новий стиль виконання пісень, засновником якого став Левко Дудковський, саме тут був створений вокально-інструментальний ансамбль «Смерічка», солістами якого були Назарій Яремчук і Василь Зінкевич, саме тут вперше була виконана пісня, яка до сьогодні є мелодійним ліричним гімном світового значення – пісня «Червона рута». У місті сьогодні діє музей-садиба Назарія Яремчука, куди з'їжджаються сотні туристів з усього світу [22].

Вижницький район славиться своїми народними промислами. Зокрема, це різьба по дереву, ткацтво, гончарство, виготовлення традиційних музичних інструментів та писанкарство. Виготовлення традиційних гуцульських килимів (ліжників) також є важливою частиною місцевої культури.

У Вижницькому районі діють декілька музеїв, зокрема етнографічні та краєзнавчі, які зберігають і представляють культурну спадщину регіону. Це місця, де можна дізнатися більше про історію, побут та мистецтво місцевого населення. Ось деякі з найвідоміших пам'яток Вижницького району:

- музей коледжу прикладного мистецтва імені Василя Шкрібляка;
- музей – садиба Назарія Яремчука;
- музей – садиба Георгія Гараса;
- краєзнавчий музей;
- музей українського поета Миколи Марфієвича;
- Вижницький краєзнавчий музей;
- музей гуцульської різьби по дереву;
- музей вишивки та ткацтва;
- музей-хата Івана Франка;
- музей гуцульської хати-гражданки.

Витворами архітектури та мистецтва є парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (див. дод. С. 4) [9, 10]. В історичному минулому парки були обійстям багатих верств населення, яке будувало свої будинки і прикрашали їх парками,

скверами, садами. Більшість рослинних угруповань привозилося із-за кордону. Зі змінами суспільно-політичних устроїв відбувалася зміна власників парків і палаців, будинків: зазвичай вони у радянські часи були передані у користування держави. На їх території створювалися склади, лікарні, тощо. Рівень занепаду штучно створених архітектурних будівель високий. Однак сьогодні у Вижницькому районі вони знаходяться у задовільному стані, відбувається поступова їх відбудова.

Підводячи підсумки, зазначимо, що на території Вижницького району найактивнішими видами туризму сьогодні є релігійний, екстремальний, гастрономічний, сільський зелений, лікувально-оздоровчий туризм.

2.3. Інфраструктурні аспекти краєзнавчого туризму

На території Вижницького району активно працюють рекреаційно-туристичні заклади (у т. ч. приватні садиби). Поширені вони у м. Вижниця (див. дод. С. 3, табл. 2.4, 2.5), сс. Виженка, Мигово. Великий туристичний потенціал щодо розбудови приватних садиб мають гірські населені пункти, однак тут це питання поки що слабо розвивається, через складні природні умови, віддаленість від районного центру, відсутність належної транспортної комунікації.

В районі проводиться активна робота по присвоєнню окремим територіальним одиницям статусу «***Місто-курорт місцевого значення***» [31, 32]. Така робота проведена для м. Вижниці. На даний момент вивчені природні лікувальні умови, визначені основні види захворювань, які можна лікувати у санаторно-курортних закладах міста, проведений хімічний аналіз мінеральних вод, вивчена інфраструктура міста.

Туристичну діяльність в районі проводять 29 закладів туризму, з яких 13 – зелені садиби). За останні 10 рр. розпочали свою підприємницьку роботу садиби зеленого туризму «KAZKA», «ZRUB», «Панська господа», готельний

комплекс та готельно-ресторанний комплекс (с. Виженка). Продовжуються будівельні роботи ТзОВ «Тур Черемош».

Таблиця 2.4

Приватні садиби

<i>№ з\п.</i>	<i>Населений пункт</i>	<i>Назва приватного комплексу</i>
1.	Виженка	Рибачок
2.		Казковий будиночок
3.		Відпочинок у Наталі
4.		Гостинна садиба
5.		Смерекова хата
6.		Сонечко
7.		Самбір
8.		У Гайдука
9.		Незабудка
10.		Теремок
11.		Zrub
12.		Відпочинок у Марічки
13.	Мигово	Рибачок
14.		У Кості
15.		Гостинна хата
16.		Мигове
17.		Мигово-двір
18.		Рись
19.		Маєток Майдан
20.		Володимирська садиба
21.		Вежева
22.		Під золотим орлом
23.		Forest Hill
24.		Goral Cottage Migovo
24.		Forest Hill
26.		Family House
27.		Shanti House
28.		Relax Home
29.		Monte Blu Migovo

30.		Дзига
31.		Лісова казка
32.		Мигово гражда
33.		Лісовий зруб
34.		Гостинний двір
35.		GorodOK

На території Вижницького району працюють санаторно-курортний комплекс «Брусниця» і природно-оздоровчий комплекс «Буковинська Черешенька» [20].

Брусниця – відомий комплекс санаторного типу з широким профілем, який займається лікуванням захворювань хребта та суглобів, шлунково-кишкового тракту, серця та судин, центральної нервової системи, шкірних і гінекологічних захворювань. В останні роки Санаторій Брусниця став реабілітаційним центром для воїнів, які отримали поранення та потребують відповідної медичної та психологічної реабілітації.

Санаторно-курортний комплекс розрахований на лікування 200 осіб. Його площа складає 8 га, складається із спальних корпусів, лікувального корпусу, їдальні.

Основою лікування у Брусниці є сірководнева мінеральна вода високої концентрації «Буковинська Мацеста» і гідрокарбонатно-хлоридно-натрієва мінеральна вода типу «Єсентуки-4».

У межах Вижницького національного парку у курортній зоні, на якій поширені хвойні і букові ліси, є джерела солоної ропи розміщується природно-оздоровчий комплекс «Буковинська черешенька». Комплекс складається з двох дерев'яних будиночків кожен з яких розрахований на 10 осіб, двоповерхового цегляного будинка з кухнею, їдальнею, трьох дерев'яних будиночків літнього типу, тренажерного залу.

У 2020 р. на території Вижницької громади здійснювали господарську діяльність 42 заклади громадського харчування.

Суспільно-географічна характеристика Вижницького району складається з аналізу господарського комплексу, основою якого є промисловість та сільське господарство. Основними галузями промисловості є лісова, харчова, деревообробна, виробництво будівельних матеріалів. Всі складові є активами туристичного краєзнавства і власне туристично-рекреаційної сфери, хоча питання екологічного характеру пов'язані з вказаними галузями.

Сільське господарство, в силу природних передгірських умов, є багатогалузевим. Окремі сільськогосподарські угіддя (поля, луки, пасовища, сіножаті) є дрібноконтурними, тобто невеликими за площею і не мають широтного чи висотного суцільного простягання. Тому тут поряд із рослинництвом (культивування зернових культур, овочів, картоплі) активно розвивається тваринництво (розведення великої рогатої худоби, свиней, вівців). Фермерські господарства, рівнобіжно з історично сформованими традиційними видами сільськогосподарського використання, активно впроваджують сучасні технології.

Таблиця 2.5

Туристично-рекреаційні заклади Вижницького району

<i>Заклади</i>	<i>Коротка характеристика</i>
Гірська база «Ковчег»	Знаходиться на вершині г. Магура, на висоті 1313 м. Дерев'яний будинок розрахований на 12-16 осіб. Харчування – гуцульська, румунська, єврейська, українська кухня.
Пансіонат «Черемош»	Екологічно чистий район Буковинських Карпат. Основне призначення: лікувально-профілактичний заклад для відпочинку, оздоровлення та лікування

	захворювань органів дихання. Туристичний центр Буковини. Наявні: заклад харчування – «Колиба», сауна, пункт прокату туристичного спорядження, спортивний і ігровий зали, бібліотека.
Туристичний комплекс «Німчич»	Наявні дві гірськолижні траси (довжина – 300 і 800 м, підйомники, гуцульська кухня, спортивний інвентар.
Пансіонат «Зелені пагорби»	Знаходиться на території Вижницького НПП. Складається з одноповерхових дерев'яних будиночків, триповерхового дерев'яного і кам'яного корпусів. Налагоджено харчування, проведення екскурсій до гірських природних об'єктів.
Туристично-розважальний гірськолижний курорт «Мигово»	Розміщується у підніжжя карпатських гір Кічера та Стіжок (800 м над р. м.). Розрахований на професійних гірськолижників і прихильників активного відпочинку в горах. Протяжність гірськолижних спусків – 3,2 тис. м. Працюють бугельні витяги, які щоденно можуть обслуговувати більше тисячі лижників. Функціонує льодовий майдан, який може приймати 100 осіб, 5 прокатних пунктів. Організовані нічні катання.
База відпочинку «Гірський узвіз»	Організуються екскурсії, походи в гори і риболовля, їзда верхи на конях і сплав по гірських річках (рафтинг), полювання. орієнтується на гірськолижний спорт. Розміщення – однокімнатні та двокімнатні люкси зі зручностями, працює ресторан автентичної кухні.
Садоба «Лекече»	Садоба збудована у дусі гуцульських традицій з врахуванням європейських сучасних віянь. Комплекс

	зеленого туризму, надає послуги байкінга, пішохідних подорожей, полювання, рафтинга, організовує краєзнавчі екскурсії, катання на лижах і бойовій розвідувальній машині. На території садиби є музей гуцульського побуту, де є експонати гуцульського бондарського і килимового мистецтва, вироби з дерева і шкіри.
--	---

Маючи приграничне положення з сусідніми областями та Румунією в районі відбувається зменшення кількості населення, відбувається демографічний спад через трудові міграційні процеси, війну в Україні, що є катастрофічними процесами для господарського комплексу.

Транспортна інфраструктура знаходиться у задовільному стані. Однак вона є дуже важливою для місцевого населення, яке мешкає у гірській частині району, туристів, які часом, через відсутність транспортного забезпечення, відмовляються відвідувати унікальні гірські полонини, хребти, масиви, тощо. Ця проблема ніби «відділяє» район від сусідніх районів, створює депресивність у торговельних, культурних, освітніх, інших сторонах життя. Рівень життя у Вижницькому районі нижчий, ніж пересічний по Україні. Основними економічними викликами є низький рівень інвестицій, недостатній розвиток інфраструктури та відтік молоді з регіону. Для покращення ситуації необхідні заходи щодо залучення інвестицій, розвитку туризму та підтримки малого та середнього бізнесу.

Незважаючи на виклики, Вижницький район має значний потенціал для розвитку. Завдяки своїй мальовничій природі, багатій історії та культурі, район може стати одним із найпривабливіших туристичних та інвестиційних місць в Україні.

Розділ 3. СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРАЄЗНАВЧОГО ТУРИЗМУ У ВИЖНИЦЬКОМУ РАЙОНІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Просторовий аналіз у краєзнавчому туризмі

Просторовий аналіз загалом базується на виявленні та характеристиці найбільш значимих показників, які висвітлюють географічне положення та функціональну складову об'єкта дослідження. У краєзнавчому туризмі ці показники відіграють важливу роль, оскільки допомагають географічно (явно чи віртуально) наблизитися до об'єкта споглядання, визначити його місце, особливі сторони, виявити для себе необхідність чи бажання ознайомитися з ним.

Використовуючи цей підхід нами була проведена краєзнавчо-туристична характеристика Вижницького району Чернівецької області, яка дістала своє відображення у першому і другому розділах.

Просторовий аналіз став основою одержання наступних важливих висновків [3, 15, 20].

1. Вижницький район на загальному терені Чернівецької області займає лідируюче місце по кількості природних туристично-рекреаційних об'єктів і ресурсів. Розміщуючись у передгірській частині Буковинських Карпат район має всі сприятливі умови природних ресурсів для розвитку краєзнавчого та інших видів туризму.

Створення природоохоронних територій і Вижницького національного парку сприяє формуванню оптимальної екологічної ситуації на території Вижницького району.

2. Давня історія виникнення району, зміна суспільно-політичних устроїв, географічне розташування на межі з європейськими державами привнесли у культурне, архітектурне та мистецьке життя району свої відбитки. Шедеврами архітектури які не мають аналогів у світі є Свято-Дмитрівська церква (XIX ст.), Свято-Михайлівська церква (кін. XIX ст.), Петропавлівський костел (XIX ст.).

Поєднання різних культур сформувало у місцевого населення свої гуцульські традиції, звичаї, ремесла.

3. Вижницький район є «рекреаційним форпостом» для туристів і рекреантів. Він ніби вводить у величезний відпочинково-оздоровчий потенціал Карпатського регіону.

4. Сусідство з країнами Європи має позитивний результат, який укладається у сучасній розбудові місцевого населення, створенні приватних садиб європейського рівня сервісу, але зі своїми народними надбаннями.

5. Гірська південна частина Вижницького району є перспективним туристичним районом. Наразі вона тільки проходить стадію розбудови туристичного сектору економіки через складні природні умови. Однак з часом на цій території будуть розвиватися не лише краєзнавчий, але й інші види туризму, у т. ч екстремальний туризм.

6. З метою подальшого розвитку краєзнавчого туризму в районі розроблені туристичні маршрути [20].

6.1. Еколого–туристичний маршрут «До джерела Лужки». Протяжність – 7 км, тривалість – години (пішохідний, одноденний).

6.2. Еколого–туристичний маршрут «До печери Довбуша». Протяжність – 9,5 км, тривалість – 6 годин (пішохідний, одноденний).

6.3. Еколого–туристичний маршрут «Кам’яне кільце парку». Протяжність – 12 км, тривалість – 8 годин (пішохідний, одноденний).

6.4. Історико-релігійна екологічна стежка «Спадщина». Протяжність – 3 км, тривалість проходження – 2 год, маркування – три смуги: дві білого і одна зеленого кольорів;

6.5. Еколого-туристичний маршрут «Назарова криниця». Маршрут кільцевий, загальна протяжність 9,5 км, час проходження 6 годин, маркування – дві полоси: зеленого і жовтого кольорів.

7. Місцева громада активно працює над просуванням основ краєзнавчого туризму. Так, у 2019 р. в рамках співпраці із Асоціацією органів місцевого самоврядування «Єврорегіон Карпати – Україна» реалізовано проєкт «Створення нового формату музею – запорука популяризації історико-культурної спадщини Вижницького району», в рамках якого тепер функціонує музей «У вінку духовної краси» в с. Виженка. У 2020 р. реалізований проєкт «Створення інтерактивного музею-криївки в Будинку художника в м. Вижниця».

8. Історичними спорудами є вокзал станції Вижниця (приміщення австрійських часів), Вижницька ратуша (поч. ХХ ст.), головна синагога (районний будинок народної творчості та дозвілля), Будинок дитячої та юнацької творчості.

9. Активно пропагуючи українську та карпатську літературу і мистецтво у Вижниці споруджено пам'ятники Тарасу Шевченку та Лук'яну Кобилиці у м. Вижниці. Погруддя Юрія Федьковича прикрашає міський парк міста; на в'їзді до с. Виженка пам'ятна каплиця на честь 75-річчя Буковинського віча.

10. Район славиться своїми автентичними фестивалями. Це «Миколайчук-Фест», Міжнародний гуцульський фестиваль, Міжнародний фестиваль-конкурс пісні і танцю «Перлина Черемошу», відкритий фестиваль-конкурс української естрадної пісні імені Назарія Яремчука «Пісня буде поміж нас», регіональний фестиваль народної творчості «Калинові обереги», фольклорне театралізоване дійство «Найбільша коляда в найменшому місті», районний фестиваль театрального мистецтва «Вижницька театральна весна», тощо.

11. Позитивна динаміка туристичних потоків, поступовий розвиток туристичної та рекреаційної інфраструктури району, розширення сфери туристичних послуг. Відкриття туристично-інформаційного центру «Ворота в Карпати», який надає якісні туристичні послуги кваліфікованими екскурсоводами.

3.2. Сучасний стан та проблемні питання розвитку краєзнавчого туризму

Маючи значний рекреаційно-туристичний потенціал для розвитку краєзнавчого туризму Вижницький район, як і інші території, не сповна сьогодні його використовує. До таких актуальних проблем туризму на сьогодні можна віднести [11, 27]:

1) відсутність системного підходу до туристичного використання природних, історико-культурних і інфраструктурних ресурсів і об'єктів. Існуюча розпорошеність у формуванні краєзнавчої системи туризму та рекреації призводить до того, що пересічна особа – турист не має єдиного кадастру тих туристично-привабливих атракцій, якими багатий район. Тому тут на першому місці повинно ставитися питання про створення науково-обґрунтованого каталогу краєзнавчих рекреаційно-туристичних ресурсів. Це завдання повинні виконати науковці, які займаються питання туризму та рекреації;

2) слабе залучення сільських мешканців до сфери туризму та рекреації. Особливо гостро це питання стоїть у гірських населених пунктах, де переважає хутірний спосіб розселення, де молодь покидає свої помешкання і переїжджає до обласного і районного центрів. Цими питаннями повинні займатися керуючі органи управління територіальними громадами;

3) слабка інформативна забезпеченість картосхемами, інформаційно-довідковою та інформаційно-популярною літературою, відсутність візуальної туристичної інформації;

4) транспортна інфраструктура – найболючіше питання. Відсутність засобів перевезення туристичних груп, відсутність автобусного сполучення між населеними пунктами, низький рівень прохідності гірськими дорогами, тощо;

5) відсутність логістики, інформації іноземною мовою.

Силами місцевого самоврядування в районі сформована програма розвитку туризму та рекреації. Однак вирішення її основних положень і питань

поки що носить декларативний характер. У більшості випадків розвиток туризму, його структурних питань, створення різноманітних рекреаційно-туристичних комплексів ініціюється місцевим населенням краю.

3.3. Кластери у краєзнавчому туризмі Вижницького району

Створення кластеру краєзнавчого туризму дозволить об'єднати зусилля влади, бізнесу та громадськості для розвитку туризму в районі.

Як зазначалося у підрозділі 1.3 єдиного визначення кластера у законодавчих документах не існує. Тому, базуючись на вітчизняних доробках Ковальви Ю.М., Н.В. Алишева (2008), Миронова Ю.Б. (2017), Соколенка С.І. (2009) вважаємо, що туристичний кластер повинен складатися з наступних інформативних блоків [12, 18, 29]:

1) блок виробництва туристичних послуг – це установи, підприємства, які створюють туристичний продукт. Сюди можна віднести заклади розміщення, харчування, транспорт, заклади з організації дозвілля туристів (музеї, театри; заклади розваг; природоохоронні установи – заказники, національні природні парки тощо);

2) сервісний блок, складається з підприємств, які надають освітні, фінансові, страхові послуги іншим компаніям кластеру;

3) допоміжний блок, складається з підприємств з виробництва товарів туристичного призначення, сувенірів, поліграфічних та картографічних організацій, телерадіокомпаній; органів державної влади, регіональних установ з туризму;

4) блок забезпечення життєдіяльності туристичного кластеру, який взаємопов'язує між собою всі блоки, забезпечуючи їх взаємодію та спільну діяльність.

Із загальної краєзнавчо-туристичної характеристики Вижницького району процесам кластеризації найбільше підходять природні та історико-культурні об'єкти (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Кластери краєзнавчо-туризму Вижницького району Чернівецької області*

<i>Кластер 1.</i>	<i>Складова</i>	<i>Показники складової</i>
Природні об'єкти, які знаходяться на території району і мають туристичну привабливість	Природні краєзнавчо-туристичні ресурси та об'єкти	природні (у т. ч національні природні парки і т. д.) – НПП „Вижницький», Вашківський парк, Берегометський парк, джерело «Черешенька», джерело «Мигово», Чемернарське урочище, «Чарівне кільце», «Кошман», Черемоський регіональний ландшафтний парк, Вижницький дендропарк
<i>Кластер 2.</i>	<i>Складова</i>	<i>Показники складової</i>
Історико-культурні та етнографічні об'єкти, які знаходяться на території району і мають туристичну привабливість	історико-культурні краєзнавчо-туристичні ресурси та об'єкти	Музей Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Шкрібляка, художньо-меморіальний музей Г. Гараса, пам'ятник поету Д. Загулу, капличка, музей Н. Яремчука, музей історії с. Банилів,

		миква Баал Шем Това, будинок Москви-Голоти, монастир Святої Анни.
--	--	---

* – складено автором

Перспективними об'єктами кластеризації можуть стати заклади розміщення – приватні садиби, оскільки вони відповідають окремим положенням кластерного аналізу і їх кількість постійно зростає.

Отож, основними перевагами вказаних туристичних кластерів є:

- взаємовигідне співробітництво: обмін інформацією, технологіями, досвідом, підвищення кваліфікації працівників;
- максимальне та ефективне використання ресурсів;
- підвищення привабливості територій для інвестування;
- розширення асортименту туристичних послуг та підвищення їх якості;
- учасники кластеру отримують більше можливостей та вищі прибутки;
- створення нових робочих місць шляхом залучення працівників різних видів економічної діяльності в обслуговування туристів.

Формування та функціонування кластерної території у значній ступені залежить від інвестування – вкладення певних матеріальних ресурсів у розвій території чи окремих питань, які мають місце на цій території і можуть бути перспективними.

Для загального розуміння питання інвестування краєзнавчого туризму району сьогодні в межах району виділяються дві групи територій, з певним інвестиційним кліматом.

Перша група – *території пріоритетного розвитку*, має певну туристичну інфраструктуру, функціонує як туристична та курортно-рекреаційна територія, має значні природні ресурси. Сюди відноситься пансіонат з лікуванням матері і дитини «Зелені пагорби» (с. Виженка), туристична база «Черемош» (м. Вижиця),

гірськолижний комплекс «Мигово» (с. Мигово), готельний комплекс «Карпатська зірка» (с. Мигово), садиба «Лекече» (хутір Лекече). Також, до цієї групи відносяться об'єкти краєзнавчого туризму в сс. Виженка, Черногузи, Іспас, Мигово.

Друга група – *території перспективного розвитку*, на її території є об'єкти природно-заповідного фонду, історико-культурні пам'ятки, проте немає туристичної інфраструктури. До цієї групи належать: НПП «Вижницький» (сmt. Берегомет), будинок в якому жив Ю. Федькович (м. Вижниця), будинок колишньої школи різьбярства, токарства та орнаментики (м. Вижниця), родинна садиба народного артиста України Назарія Яремчука (м. Вижниця), капличка з написом про феодално-кріпосницький гніт першої половини ХІХ ст. (с. Виженка), Іванівська церква і дзвіниця 1792 р. (с. Виженка), залишки залізоплавильної печі ХІХ ст. (с. Мигово).

На даний час більша частина інвестицій залучається в об'єкти, які належать до першої групи.

ВИСНОВКИ

Вижницький район – це справжній чарівний край, який вражає своєю природною красою, багатством історії та культури. Цей край має значний туристичний потенціал, який може бути використаний для стимулювання економічного розвитку та покращення добробуту місцевого населення.

Багата історія краю знайшла своє відображення в численних пам'ятках історії та культури. У Вижницькому районі унікально поєдналися живописні ландшафти опришківської слави та одного з центрів світового хасидизму. Це, насамперед, миква Баал Шем Това – природний басейн, який використовував засновник вчення хасидів Ізраїль Бен Єлізер для ритуальних цілей; унікальні пам'ятки природи – урочище «Протяте каміння», оповиті легендами «Печера Довбуша», «Соколине око»; монастир Святої Праведної Анни на Аніній горі у м. Вашківці. Якщо ваша душа забажає поринути в атмосферу старовини, віддати молитву вдячності Ісусові Христу – прийдіть до Іванівської церкви. Вона належать до кращих зразків дерев'яної монументальної архітектури XVIII ст.

На території району знаходиться Національний природний парк «Вижницький», який є Меккою буковинського туризму. На порівняно невеликій площі парку сконцентровані всі принади і чари Буковини. Гірські масиви Буковинських Карпат ніби створені для альпінізму, гірського, пішохідного туризму. Нині тут відновлені стежки пішохідного туризму, серед яких особливою популярністю користуються маршрути «Кам'яне кільце парку», «По пасму Волотів», «Бозна». Геологічні утворення мають неабияке пізнавальне значення й естетичний вплив. Неперевершеною красою, повним комплексом природних перепон, характерним для гірських річок притягує до себе прихильників водного екстремального туризму річка Черемош.

Соціально-економічний стан Вижницького району має свої виклики, зокрема демографічний спад та міграцію молоді, проте розвиток туризму може стати важливим чинником для покращення економічної ситуації. Інвестиції в

інфраструктуру, транспорт, готельний бізнес та заклади харчування сприятимуть створенню нових робочих місць, покращать якість життя місцевих мешканців.

Перспективи розвитку Вижницького району пов'язані з розширенням туристичної інфраструктури, популяризацією регіону через маркетингові кампанії та підтримкою малого бізнесу. Особлива увага повинна бути приділена збереженню природного середовища та культурної спадщини, що є основою сталого розвитку регіону.

Висновок бакалаврської роботи підтверджує, що Вижницький район є справжнім чарівним краєм з великим потенціалом для розвитку туризму та підвищення добробуту його мешканців. Збалансований підхід до використання природних і культурних ресурсів дозволить забезпечити стаке майбутнє цього унікального регіону .

При правильному підході до розвитку туризму Вижницький район може стати одним із найпопулярніших туристичних місць в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атлас печер України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://speleo.land.kiev.ua/atlas-caves.html>
6. Природа України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nature.land.kiev.ua/>.
2. *Волошин О.І., Пішак В.П.* Державні заказники Буковини / О.І. Волошин, В.П. Пішак // Оздоровчі ресурси Буковини. – Чернівці: - 1999. - С. 221.
3. Гуцульщина: Історія, культура, традиції / ред. О. Г. Радомський. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2015. – 320 с.
4. Дем'янчук Г.С. Українське краєзнавство: сторінки історії / Г. С. Дем'янчук. – К.: Просвіта, 2006. – 293 с. 3. Демідієнко О. Я., Іонова О. М., Кузнецова В. І. Основи краєзнавства. – К., 2001.
5. Державна служба туризму та курортів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tourizm.gov.ua
6. Історія міст і сіл Української РСР. / П.Т. Тронько П.Т. (гол. редактор). - 1968. С. 159.
7. *Кальченко О.М.* Кластеризація в туристичній галузі. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/kalchenko5.htm.
8. *Кілінська К.Й.* Кургани та давні поселення – культурно-заповідні ландшафти (на прикладі території Чернівецької області) / К.Й. Кілінська, М.Д. Заячук, С.Д. Брик, Я.Д. Атаманюк // ІУ Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 70-річчю професора Петліна В.М. «Шацьке поозер'я в контексті змін клімату» - 2021 – С. 133-134.
9. *Кілінська К.* Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва Чернівецької області – об'єкти рекреаційного природокористування / К. Кілінська, Т. Скутар, Л. Лопушняк, Д. Паламар // Географія та туризм. – К.: - Альтер-Прес. - 2013. - Випуск 25. – С. 138-151.
10. *Кілінська К.* Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва: просторова організація та рекреаційно-туристична оцінка (на прикладі

території Чернівецької області) / К. Кілінська, Н. Андрусак // Монографія. Чернівці, Вид-во Черн. нац. унів. 2020. – 207 с.

11. *Кирилюк І.М.* Проблеми та перспективи залучення інвестицій в туристичну сферу. // Фінансове регулювання зрушень у економіці України: збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Мукачево, 21-22 березня 2017 р.). Мукачево: Мукачівський державний університет, 2017. С. 366-369.

12. *Ковальва Ю.М.* Практичні приклади функціонування кластерів у світі / Ю.М. Ковальва, Н.В. Алишева // Механізм регулювання економіки.-2008.- № 3 (2), Т.1.- с. 92-100.

13. *Коржик В.П.* Заповідна Буковина: Перелік об'єктів природно-заповідного фонду Чернівецької області, позначених на карті маршрутів екотуризму / В.П. Коржик // Довід. Путівник. – Чернівці: - 2002.- С. 109-112.

14. *Кравець С.* Вижниця – перлина Карпат: культурно-історичний нарис. – Львів: Світ, 2017. – 210 с.

15. *Кравчук В.* Пам'ятки природи Буковинських Карпат - // *Кравчук В.* Час - 2000-2003. - С.1-5.

16. *Крачило М.П.* Краєзнавство і туризм: / М.П. Крачило // Навч. посіб. – К.: Вища школа, 1994. – 191 с.

17. *Кузьма-Качур М.І.* Основи краєзнавства. / М.І. Кузьма-Качур, М.В. Горват // Навч. посібник. К.: Вид. Ліра, 2017, – 256 с.

18. *Миронов Ю.Б.* Туристичний кластер як прогресивна модель розвитку туризму в регіоні / Ю.Б. Миронов // Стратегічні пріоритети розвитку внутрішньої торгівлі України на інноваційних засадах: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Львів, 2-3 листопада 2017 р.). - Львів: Видавництво ЛТЕУ, 2017. - 360 с. - С. 142.

19. Національний природний парк «Вижницький». – <http://npp-vizhnitskyi.com.ua>

20. Офіційний сайт Вижницької районної ради. – <http://vijnytsia-rada.gov.ua>
21. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство/ Є.В. Панкова. – К.: Альтерпрес, 2003. – 352 с.
22. Петров В. М. Етнографічні особливості Вижницького району // Народознавчі зошити. – 2018. – №2. – С. 34-45.
23. Пилипюк А.В. Види спелеокористування та стійкість спелеокомплексів / А.В. Пилипюк // Сучасні проблеми розвитку географічної науки і освіти в Україні: Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : Обрій, 2015. Випуск V. – С. 67-68.
24. Покоłodна М. М. Туристське краєзнавство: навчальний посібник / М. М. Покоłodна, Л. Д. Божко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х. : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 310 с. Рутинський М.Й. Географія туризму України. Навч.-метод. посібн.: – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 160 с.
25. Про туризм: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
26. Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства: навчальний посібник / Н.О. Алєшугіна, О.В. Барановська, М.О. Барановський, О.О. Зеленська, І.В. Смаль, І.М. Філоненко. – Чернігів: Вид-во ЧНТУ, 2015. – 492 с. 7. Скубій І. В. Туристичний потенціал місць історичної пам'яті в Україні. <http://journals.uran.ua/index.php/wissn021/article/view/131585>.
27. Савчук Л. В. Туристичний потенціал Вижницького району: проблеми та перспективи розвитку // Економічний вісник. – 2019. – №4. – С. 56-62.
28. Сівак В.К. Буковина - заповідний край / В.К. Сівак, В.Д. Солодкий, В.І. Королук, М.В. Білоконь - Чернівці: Зелена Буковина. - 2004. - 112 с.

29. *Соколенко С.І.* Створення міжнародних кластерів у галузі зеленого туризму (частина перша) / С.І. Соколенко. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ucluster.org/sokolenko/2009/09/stvorenniya-mizhnarodnykh-klasteriv-u-galuzi-zelenogo-turizmu-chastina-persha/>.
30. *Солодкий В.* Природно-заповідні території та об'єкти у сталому розвитку Буковини // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. пр. – Чернівці: - Рута: - 2008.- Вип. 373: Біологія. – С. 160-170.
31. Туристичний портал Чернівецької області. – http://tourism.cv.ua.
32. Українські Карпати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.karpaty.com.ua 4. Туристична бібліотека // <http://tourlib.net/>
33. *Фришок А.* Приємний відпочинок на Буковині / А. Фришок // „Зелена Буковина”. - 2010. – С. 35.
34. *Чорней І.І.* Червона книга Буковини // Зелена Буковина. – 1995. - № 3-2, № 3-4.- 1996. - С. 58-61. / І.І. Чорней. // Зелена Буковина. – 1998. – С. 58-61.
35. *Шутак Г.Д.* Карпатська конвенція і розвиток заповідної справи на Буковині / Г.Д. Шутак, В.Д. Солодкий, В.К. Сівак. - Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – С. 56.
36. <http://carpathians.eu/ekologija/ekosistemi/perspektiv..>
37. <http://eco-bukovina.com.ua/public-relations/rules-for-appeals/itemlist/user/63-illja.html?start=370>
38. <http://safronov.com.ua/index>. <http://mandrivki.com/gurt/reports/zvit-pro-pishohidniy-pohid-ii-stupenyu-s> <http://www.menr.gov.ua/content/article/5974> http://www.velotur.kiev.ua/2009_3ks_krym.htm <http://travel.org.ua/rus/tours/index.php?p=21>
39. <http://versii.cv.ua/sotsialni/z-istoriji-lisokorystuvannya-ta-formuvannya-pryrodoohoronyh-terytorij-na-bukovyni/5282.html>
40. <http://wweconomy.nayka.com.ua/?op=1&z=200>
41. <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=1597233>

42. http://www.uenj.cv.ua/16_tom-3_4/Masikevych.pdf
43. https://ua.igotoworld.com/ua/poi_catalog/385493-227-churches-vyzhnytskyi-raion.htm

ДОДАТКИ

Назва району	Назва ТГ	Місцеві ради (населені пункти), які увійшли до складу ТГ	Площа громади км ²	Загальна кількість населення на 01.01.2021
Вижницький Адміністративний центр в м. Вижниця	1. Вижницька	1. Вижницька м.р. (м.Вижниця) 2. Багнянська с.р. (с. Багна) 3. Виженська с.р. (с.Виженка) 4. Черешенська с.р. (с.Черешенька) 5. Черногузівська с.р. (с.Черногузи) 6. Іспаська с.р. (с.Іспас, с.Майдан) 7. Міліївська с.р. (с.Мілієве, с. Кибаки, с. Середній Майдан)	183,43	16 794
	2. Вашківецька	1. Вашківецька м. р. (м. Вашківці, с. Волока) 2. Карапчівська с. р. (с. Карапчів, с. Бабине, с. Вали) 3. Замостянська с. р. (с. Замостя) 4. Слобода-Банилівська с.р. (с. Слобода-Банилів)	147,49	12 315
	3. Банилівська	1. Банилівська с.р. (с. Банилів, с. Бережниця) 2. Коритненська с.р. (с. Коритне, с. Бережонка)	79,62	7 358
	4. Берегометська	1. Берегометська сел.р. (смт. Берегомет, с. Заріччя) 2. Долішньошепітська с.р. (с. Долишній Шепіт, с. Лекечі, с. Лопушна, с. Фальків) 3. Лукавецька с.р.	486,65	18 387

<i>Назва району</i>	<i>Назва ТГ</i>	<i>Місцеві ради (населені пункти), які увійшли до складу ТГ</i>	<i>Площа громади км²</i>	<i>Загальна кількість населення на 01.01.2021</i>
		(с.Лукавці, с. Вахнівці, с. Вовчинець, с. Липовани, с. Майдан) 4. Мигівська с.р. (с. Мигове, с. Велике)		

**Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду
Вижницького району***

№ з/п	Назва об'єкту ПЗФ	Категорія ПЗФ	Місце розташування	Площа, га	Мета створення
1.	Вижницький	НПП	Вижницький район	11 238	Природний ландшафт Буковинських Карпат з унікальними історико-культурними комплексами, що мають важливе природоохоронне, естетичне, наукове, освітнє, рекреаційне та оздоровче значення.
2.	Черемошський	ЗМЗ іхтіологічний	Ділянка р. Черемош з притоками від м. Вижниця вгору по течії в межах Чернівецької області	3288,0	Русло ріки і приток служать нерестилищами цінних видів іхтіофауни: форелі, марени карпатської. Верхів'я Черемошу є єдиним місцем регіону, де зберігся ендемік Українських Карпат – лосось дунайський.
3.	Чарівне крильце	ЗМЗ ентомологічний	ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Чемернарське лісництво	20,0	Виявлено 29 видів жужелиць і 3 види стафілінід – активних ентомофагів лісових і сільськогосподарських культур. Має наукове і практичне значення для впровадження біологічного

					методу боротьби з шкідниками.
4.	Ділянка барвінку малого	ППМЗ ботанічна	ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Мигівське лісництво	5,0	Резерват барвінку малого – цінної лікарської рослини.
5.	Кошман	ППМЗ ботанічна	ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Долішньо-Шепітське лісництво	3,0	Під наметом ялицевого і букового насаджень зростають бореальні елементи трав'янистого покриву – зеленчук жовтий, марена запашна, переліска багаторічна, квасениця звичайна, плаун колючий та інші.
6.	Лісничка	ППМЗ ботанічна	ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Чемернарське лісництво	5,0	Ділянка рідкісних для Буковини видів флори. Зростають любка дволиста, арніка гірська, билинець комарниковий, гронянка півмісяцева та ін. Всього понад 10 видів.
7.	Два платани	ППМЗ ботанічна	м. Вижниця, вул. Бурги-Семашки	0,06	Наукове і пізнавальне значення.
8.	Коркове дерево	ППМЗ ботанічна	м. Вижниця вул. Українська, 25	0,003	Амурський корковий бархат є інтродукованою на Буковині породою. Має наукове та естетичне значення.
9.	Джерело	ППМЗ	с. Мигове	0,3	Хлоридно-натрієва.

	«Мигове–1»	гідрологічна			Мінералізація 225 г/л. Дебіт не визначено – криниця.
10.	Джерело «Мигове–2»	ППМЗ гідрологічна	с. Мигове	0,5	Хлоридно-натрієва. Мінералізація 254 г/л. Дебіт не визначено – криниця.
11.	Джерело «Черешенька»	ППМЗ гідрологічна	с. Черешенька	0,3	Хлоридно-натрієва. Мінералізація 272 г/л. Дебіт – 50000 л/добу.
12.	Вижницька мінеральна	ППМЗ гідрологічна	м. Вижниця, на березі р. Виженка	0,3	Сірководнево-хлоридно-натрієва. Мінералізація 4,6 г/л. Дебіт 518000 л/добу.
13.	Чемернарський Гук	ППМЗ геологічна	ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Чемернарське лісництво	12,2	Мальовничий водоспад у скельних виходах висотою 4 м на р. Чемернар. Має науково-пізнавальне та естетичне значення.
14.	Чемернарський Нижній Гук	ППМЗ геологічна	ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Чемернарське лісництво	0,5	Мальовничий водоспад у скельних виходах висотою 2,5 м на р. Чемернар. Має науково-пізнавальне та естетичне значення.
15.	Сіретські скелі	ППМЗ геологічна	ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Долішньо-Шепітське лісництво	11,7	Мальовничі скелі у пісковиках ямненської свити загальною висотою понад 30 м з цікавими формами вивітрювання та спелеокарстовими утвореннями. Мають науково-пізнавальне

					та естетичне значення.
16.	Лопушнянськ і водограї	ППМЗ геологічн а	ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Лопушнянське лісництво	16,4	Мальовничий каскадний водоспад висотою 14 м на лівій притоці р. Лопушна, а також серія порогів у руслі р. Лопушна з рідкісними ерозійними формами. Мають науково-пізнавальне та естетичне значення.
17.	Лекеченські скелі	ППМЗ геологічн а	ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Берегометське лісництво	31,9	Серія потужних скельних виходів пісковиків ямненської свити на лісовому схилі долини р. Лекече з рідкісними формами вивітрювання та чисельними спелеокарстовими утвореннями. Мають важливе науково- пізнавальне та естетичне значення.
18.	Скелі «Кінашки»	ППМЗ геологічн а	ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Лопушнянське лісництво	3,0	Потужний мальовничий скельний вихід ямненської свити на вододільній перемичці у витоках р. Лопушна висотою 20 м з рідкісними формами вивітрювання. Мають науково- пізнавальне та естетичне значення.

19.	Багнянські старожитності	ППМЗ геологічна	Вижницький держспецігосп агропромислового комплексу, Іспаське лісництво	60,0	Скельні виходи на денну поверхню конгломератів полянської свити з наскельними соляними знаками дохристиянської доби (рештки святилища). Мають важливе науково-пізнавальне та естетичне значення.
20.	Чемернарське	ЗУ	ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Чемернарське лісництво	8,7	Буково-смереково-ялицевий високопродуктивний ліс віком 170 років. Має науково-естетичне значення.
21.	Берегометський	ППСПМ МЗ	смт. Берегомет	3,0	Парк заснований в 1890 році. Зараз в його складі 54 види і форми дерев та чагарників. Серед них два унікальні дерева псевдомодрини Кемфера.
22.	Вашківецький	ППСПМ МЗ	м. Вашківці	5,0	Заснований в кінці XIX ст. Нараховує в своєму складі 19 видів і форм дерев та чагарників.
23.	Вижницький	ППСПМ МЗ	м. Вижниця	2,0	Заснований в кінці XIX ст. Тут зростає понад 10 видів цінних і рідкісних дерев та чагарників.

- – НПП – національний природний парк; ППСПММЗ – парк пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення; ЗУ – заповідне урочище; ППМЗ – пам'ятка природи місцевого значення; ЗМЗ – заказник місцевого значення.

Церкви Вижницького району

1. Миколаївська церква, Виженка.

2. Церква Святого Димитрія, Вижниця.

3. Миколаївська церква, Вижниця.

4. Церква Іоанна Сучавського, Виженка.

5. Михайлівська церква, Берегомет.

6. Католицька церква Святого Петра і Павла (XIX ст., м. Вижниця).

Існуючі види туризму у Вижницькому районі

Водний туризм		
<i>Річка</i>	<i>Район водного туризму</i>	<i>Протяжність (км)</i>
Черемош	Потік Смугарів	7
	Потік Смугарів – Тюдівська стінка	7
	Тюдівська стінка - м. Вижниця	6
	м. Вижниця - с. Мілієве	15
	с. Мілієве - с. Банилів	8
	с. Банилів - м. Вашківці	18
	м. Вашківці - р. Прут	7
Сірет	смт Берегомет - р. Мигова	7
	р. Мигова - р. Міхідра	13
Альпінізм		
Хребет Баньків	с. Виженка	Стовб, висотою 10 м
Скелі р. Виженки	Урочище Лужки	Правий берег р. Виженки
Скелі р. Лекечі	с. Лекече	Скелі різної висоти
Дельтапланеризм		
Перевал Німчич	с. Виженка	
Хребет Волотів	сс. Багна, Черешенька	
Гори Великий Стіжок, Кичера	С. Мигове	
Печери		
Довбуша-Стіжок	Г. Стіжок, смт Берегомет	

Основні види туризму у межах фізико-географічних районів (ФГР)		
Багненський ФГР	Мінеральні води, джерела, лікувальні грязі	<u>Курортно-лікувальний</u>
	Інфраструктурні об'єкти	<u>Комерційно-діловий</u>
	Сакральні об'єкти	<u>Релігійний</u>
	Археологічні пам'ятки, музеї, подієві ресурси, народні фестивалі	<u>Пізнавально-розважальний</u>
	Природоохоронні об'єкти місцевого та загальнодержавного значення	<u>Екологічний</u>
	Спелеотуризм, альпінізм, водний туризм, парашанеризм, дельтапланеризм, пішохідний туризм, масовий оздоровчий туризм та рекреація	<u>Спортивно-оздоровчий</u>
Берегометський ФГР	« — »	<u>« — »</u>

Готелі, хостели, кемпінги, бази відпочинку, санаторії м. Вижниця

«Над Черемошем»

Ціна місця: **від 200 грн** без харчування

«Богатир»

Ціна місця: **від 300 грн** без харчування

Садоби, приватні помешкання

-

«Рибачок»

Ціна місця: від 500 грн без харчування

Лукавці

-

«Душа Карпат»

Ціна місця: від 235 грн без харчування

«У баби Мані»

• Ціна місця: від 300 грн без харчування

•

«Мед'ОК»

• Ціна місця: від 400 грн без харчування

•

Котеджі «Затишок»

- Ціна місця: від 500 грн без харчування

•

«Панська господа»

Ціна місця: від 500 грн без харчування

Фотоматеріали парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Чернівецької області

Вашківський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва

Карапчівський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва

Карапчівський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва

Старожадівський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва

Вижницький парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва

